

Nr 90.

Av herr **Osberg**, *angående ändring i gällande bestämmelser om ersättning till expropriationsnämnder.*

Vid åtskilliga tillfällen under de senaste åren ha framställningar gjorts till riksdagen om reglering av kostnaderna vid expropriationsförfarande i syfte att nedbringa dessa till rimliga belopp.

Anledningen till att vi fått en expropriationslag har naturligtvis varit den att enskilda och bolag i vissa fall lagt oöverstigligen hinder i vägen när det gällt förvärv av mark och annan egendom till det allmännas bästa. När riksdagen antog lagen, var det givetvis även meningen att kostnaden för sådana förvärv borde hållas inom rimliga gränser beträffande både jordlösen och värdesättning av den egendom det gäller.

Vid 1924, 1925 och 1927 års riksdagar har jag anhållit om skrivelse till Kungl. Maj:t att låta verkställa utredning till ändrade bestämmelser i fråga om ersättning till expropriationsnämnder. Riksdagens andra kammare biföll denna min framställning 1927. Första kammaren däremot avlog densamma. Under behandlingen i kamrarna hade motståndarna till den begärda utredningen i stort sett ingen annan förklaring till sitt motstånd än möjligheten för betalande part att få kraven prövade av domstol. Tidningen »Nordsverige» skriver med all rätt i anledning av det riksbekanta expropriationsmålet, när mark skulle förvärvas för banan Forsmo—Hoting, och vederbörande ordförande presenterade en räkning på 3,067 kronor 20 öre: »Det ligger ju också snubblande nära tillhands att antaga, att det här icke rör sig om någon isolerad företeelse. Kravet på nya lagstiftningsåtgärder och arvodesberäkningar beträffande expropriationsförrättningar vinner också i och med det inträffade ökad styrka. Det måste nämligen sättas en gräns för dem, som utvecklats till framstående experter på att skriva räkningar på det allmänna».

När ovannämnda tidning säger, att det här icke rör sig om någon isolerad företeelse, har den fullkomligt rätt. Jag anser mig här böra vidröra ett exempel. Bärfendals kommun i Bohuslän begärde av Kungl. Maj:t för några år sedan att få expropiera upplags- och lastageplats å godset Åby i Tossene socken, tillhörigt Kungl. Hvitfeldska stipendieinrättningen, vars kuratorer äro landshövding von Sydow (ordförande), biskop E. H. Rodhe och borgmästare Lindberg i Göteborg.

Över två tredjedelar av nämnda kommuns område ha varit åbohemman under Hvitfeldska stiftelsen och haft förmån av fri ut- och inlastning över Åby brygga antagligen sedan många hundra år tillbaka i tiden. Emel-

lertid för omkring 15 år sedan började gårdens arrendator protestera mot den hävdvunna sedvanan. Kommunen började då underhandla med vederbörande om möjlighet att få ut- och inlasta gods. Arrendatorn medgav då sådan rätt för vissa varor. Emellertid blev frågan fullt aktuell för omkring 6 år sedan på grund av att jordbrukare inom kommunen bortarrenderade sina granitfyndigheter, vars produkter naturligen borde utlastas över Åby men som då förbjöds, och denna omständighet föranledde ovan nämnda begäran att få expropria.

Kuratorerna arbetade energiskt på att kommunens ansökan måtte avslås. Förespeglingar gjordes att andra platser än den av kommunen begärda kunde erhållas. Emellertid ansågo både kommunen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att de anvisade platserna icke hade för kommunen något värde. Kungl. Maj:t hyste även denna uppfattning och tillerkände Bärfendals kommun rätt att få expropria det begärda området med viss jämkning. Det område kommunen begärt och fick rätt att expropria har aldrig varit till ringaste gagn för godset, och med all sannolikhet hade det dröjt mycket länge, innan det blivit taget i anspråk, om icke kommunens begäran kommit till. Området ifråga, 690 kvadratmeter impediment till upplagsplats + 210 kvadratmeter mark för tillfartsväg, jämte påstådda olägenheter har av expropriationsnämnden värderats till 7,050 kronor, vilket jag anser oskäligt högt för ett område, som tarvar en kostnad av flera tusen kronor att för ändamålet iståndsätta. Nämnden har begärt i traktaments- och reseersättningar icke mindre än 1,405 kronor 3 öre. Vidare har kommunen säkerligen att emotse oskäliga krav från kuratorernas biträde vid expropriationen.

Kuratorernas till expropriationsnämnden inlämnade krav för marklösen och intrång uppgick till sammanlagt 81,650 kronor, därav till arrendatorn 15,205 kronor. Utöver detta belopp begärde arrendatorn 500 kronor. Dessutom framställdes skadeståndskrav från en stenhuggerifirma, som tillverkar gatsten å godset, på 33,000 kronor. Alltså totala kravbeloppet uppgick till 115,150 kronor.

Det är ledsamt nog en rätt allmän företeelse att bolag och enskilda komma med orimliga krav, men det verkar ännu mera nedslående, när personer i framstående officiell ställning begära belopp, som ligga helt utanför rimlighetens gräns. Hela godset utgör cirka 450 hektar, är fastighetstaxerat till 206,000 kronor, men den godsförvaltande myndigheten åsätter mistandet av 900 kvadratmeter impediment ett förut nämnt värde av 81,650 kronor. Man kan ju resonera på det sätt, att en begäran behöver inte ha någon inverkan på värdesättningen, och det skulle man ju helst vilja tro, men å andra sidan finns det möjligen personer, som äro satta till värderingsmän, som sakna den självständighet, som vore önskvärd.

Beredvilligt skall erkännas, att icke alla expropriationsmål få den karaktär som de här relaterade, vilket framgår av följande exempel. Askums kommun exproprierade år 1924 mark från en mindre hemmansägare vid Örn i

samma kommun ett område till upplags- och lastageplats utgörande 2,863 kvadratmeter, liggande intill allmän väg och i ett av de allra bästa granit-distrikten i Bohuslän. Vederbörande nämnd tillerkände ägaren av området 647 kronor och 50 öre i ersättning för detsamma. Nämndens ersättning stannade vid ungefär samma belopp. Området ligger cirka 1 mil från Äby.

För att få en önskvärd enhet vid expropriationsmål borde överklagande av nämndens beslut få ske inför domstol. Vore klagorätt medgiven skulle med all säkerhet enhetliga resultat ernås och liknande exempel med de här återgivna icke ifrågakomma. Förfaringssättet vid överklagande av värdering kunde ske i likhet med vad som föreskrives i lagen om ersättning till strandägare för mistad fiskerätt (4 § sista stycket).

Ändring borde även ske i den riktningen att kommunerna själva utsåge valbara personer till expropriationsnämnden. Vidare borde domstolarna ta hänsyn till olika personer som lämpade sig för uppgift i stad, industri och på landsbygden.

Förståelse för tanken på reglering av arvoden åt personer som deltaga i expropriationsmål har med åren mognat hos många, om man får döma av andra kammarens beslut 1927, och det förefaller egendomligt att kravet på denna rättvisa reform skall mötas av motstånd. Man torde ej kunna bestrida att strävandena i riksdagen gått ut på att i den mån det varit möjligt reglera och utjämna; detta borde också vara en av riksdagens högsta uppgifter.

Här finnas i vårt land tusentals personer en mångfald gånger om, som äro lika kvalificerade till att utföra expropriationsuppdrag (och möjligen mycket bättre än de som nu inneha den stora värdigheten att vara valbara) som med största beredvillighet skulle åtaga sig att på ett fullt sakligt och korrekt sätt fullgöra uppdraget och detta för en ersättning som inte behöfde överstiga 25 à 30 kronor per dag jämte reseersättning. Ingen kan ju tvingas att åtaga sig här ifrågavarande uppdrag, och den som anser summan för liten med 25 à 30 kronor kan avstå, och för den skull behöver ingen expropriationsförrättning bliva lidande.

Vid bedömande av detta spörsmål får man ej bortse från att deltagandet i ett expropriationsmål får i viss mån anses som kommunalt förtroendeuppdrag. Vidare har det vid så många tillfällen förut påpekats, att så gott som alla befattningshavare och enskilda som fullgöra uppdrag äro hänvisade till gällande rese- och traktamentsersättning, och själva innebörden i expropriationsbegreppet borde förbjuda att gå utöver en rimlig stadgad taxa. Lagen har ju tillkommit för att spränga monopolistiska tendenser och öppna vägen för en sund utveckling.

Här kan ju inte bli tal om missbruk från sökandens sida. Starka skäl måste företes innan Kungl. Maj:t efter noggrann undersökning lämnar tillstånd att få exproprieras.

Det synes mig icke behöfligt att framföra mera i motiveringsväg. I andra kammaren fanns majoritet för reformen 1927 och i första kammaren

en ytterst knapp övervikt för avslag. Under behandlingen av ärendet de senaste åren har ju nuvarande socialministern även framlagt krav på rättelse.

En sammanfattning av vad jag anser böra åtgöras beträffande expropriationsförfarandet är att val av personer som kunna utses till expropriationsledamöter bör verkställas av kommunerna, att expropriationsnämnds beslut får överklagas samt att ersättning åt ledamöter i expropriationsnämnden skall gäldas enligt fastställd taxa.

Vid detta tillfälle skall jag inskränka mig till att endast begära utredning i ersättningsfrågan.

På grund av det anförda får jag hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till ändrade bestämmelser i fråga om ersättning till expropriationsnämnder samt snarast möjligt för riksdagen framlägga det förslag vartill sådan utredning kan föranleda.

Stockholm den 19 januari 1929.

Oscar Osberg.